

You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego - recenzja

Author: Tomasz Adamczyk

Citation style: Adamczyk Tomasz. (2010). Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego - recenzja. "Z Dziejów Prawa" (T. 3 (2010), s. 201-203).

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

**„Akta sejmikowe
województw poznańskiego i kaliskiego.
Lata 1696—1732”. Wydał Michał Zwierzykowski.
Poznań, Wydawnictwo Poznańskie, 2008, s. VII + 1201**

Rola, jaką w historii Rzeczypospolitej szlacheckiej odegrały sejmiki, była już wielokrotnie podkreślana w literaturze przedmiotu. Nie ma zatem potrzeby po raz kolejny przytaczać argumentów uzasadniających tezę o ich fundamentalnym znaczeniu dla dziejów państwowości polskiej. Warto może tylko przypomnieć, że sejmik był instytucją prawną, która zajmowała się właściwie wszystkimi przejawami ówczesnego życia. Zgromadzona szlachta obradowała i podejmowała decyzje nie tylko w sprawach ważkich dla województwa, ale jej głos, mimo że dochodził z lokalnych zgromadzeń, liczył się również w kwestiach istotnych z punktu widzenia całego państwa. Badając historię parlamentaryzmu czy też szeroko rozumianej historii ustroju I Rzeczypospolitej, nie sposób przejść obojętnie obok tego ważkiego aspektu szlacheckiej samorządności. Z uwagi na różnorodność materii, jakie były przedmiotem zainteresowania obradujących, akta sejmikowe stanowią nieocenione źródło wiedzy o ówczesnych problemach politycznych, prawnych czy gospodarczych.

Z zadowoleniem należy powitać opracowanie i wydanie przez Michała Zwierzykowskiego *Akt sejmikowych województw poznańskiego i kaliskiego* z lat 1696—1732. Przygotowany przez Wydawcę obszerny tom (729 tekstów) został pomyślany jako kontynuacja dzieła wydawniczego Włodzimierza Dworzaczka¹. Przyjęcie takiego założenia zaważyło na doborze materiału źródłowego i samej konstrukcji tomu. Przypomnijmy, że W. Dworzaczek, wydając

¹ *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego*. T. 1: 1572—1632. Vol. 1: 1572—1616; Vol. 2: 1616—1632. Wyd. W. Dworzaczek. Poznań 1957—1962.

akta sejmikowe, zastosował rozwiązanie zaproponowane przez Stanisława Kutrzebę² i nie ograniczył się jedynie do uchwał oraz instrukcji, ale zawarł w przygotowanym wydawnictwie wszelkie materiały będące przejawem aktywności sejmiku.

W recenzowanym tomie znajdziemy zatem nie tylko lauda i instrukcje, ale także uniwersały, bogatą korespondencję prowadzoną przez sejmik, liczne mowy, protestacje i manifesty oraz informacje o obradach sejmikowych. Wszystko to sprawia, że uzyskany w ten sposób obraz sejmiku jest nie tylko pełniejszy, ale przede wszystkim bardziej dynamiczny i lepiej przybliża czytelnikowi atmosferę życia sejmikowego. Warto też podkreślić, że Wydawca nie zdecydował się na żadne skróty czy streszczenia; wszystkie dokumenty zamieszczone zostały w całości.

Od strony edytorskiej wydawnictwo należy ocenić bardzo wysoko. Mimo zgromadzenia tak obszernego materiału, układ tomu jest jasny i przejrzysty. Każdy sejmik został opatrzony liczbą rzymską, a poszczególne teksty — liczbami arabskimi. Wydawca określił również charakter każdego z sejmików (np. Sejmik przedsejmowy w Środzie 5 marca 1698 r.), co zapewnia lepszą orientację oraz pozwala na szybsze odnalezienie interesujących informacji. Poszczególne teksty poddane zostały wyłącznie niezbędnym ingerencjom redakcyjnym, tak by ułatwić czytelnikowi lekturę. Należy docenić niezwykle pieczołowite odczytanie i opracowanie rękopisów. O skali trudności tego procesu może świadczyć kilkanaście ilustracji przedstawiających rękopiśmienne dokumenty związane z działalnością sejmiku.

Omawiana pozycja wydawnicza zaopatrzona została w indeksy geograficzny i topograficzny, poszerzony dodatkowo o urzędy oraz indeks osobowy. Zabrakło w recenzowanym tomie indeksu rzeczowego, który z uwagi na tak różnorodną działalność sejmiku byłby wielce przydatny studiującemu sejmikowe dokumenty. Trudno jednakże z tego powodu czynić M. Zwierzykowskiemu poważny zarzut, zważywszy na objętość tomu (przeszło 1200 s.), ale przede wszystkim z uwagi na zapewnienie Wydawcy, że planuje dołączenie indeksu rzeczowego, obejmującego już wydany tom, do kolejnego przygotowywanego przez siebie tomu z lat 1734—1764.

Podsumowując poczynione uwagi, należy stwierdzić, że otrzymaliśmy bardzo staranną edycję akt sejmikowych, co z pewnością ułatwi prowadzenie dalszych badań nie tylko nad samorządem szlacheckim czy parlamentaryzmem w ogóle, ale także nad prawem, obyczajami oraz życiem politycznym I Rzeczypospolitej.

Trzeba także koniecznie zwrócić uwagę na zapowiedzi M. Zwierzykowskiego odnośnie do wydania kolejnych edycji źródeł do dziejów sejmiku wojewódz-

² *Akta sejmikowe województwa krakowskiego*. T. I: 1572—1620. Wyd. S. Kutrzeba. Kraków 1932, s. V—VI.

stwa poznańskiego i kaliskiego³. Z przedmowy dowiadujemy się, że następnym krokiem będzie wydanie akt sejmikowych doby Augusta III oraz Stanisława Augusta. Można wnosić, że prace nad kolejnym tomem są już bardzo zaawansowane. Ostatnim etapem będzie wypełnienie luki chronologicznej obejmującej lata 1633—1695, tym samym wydany zostanie praktycznie komplet materiałów źródłowych do dziejów sejmiku województwa poznańskiego i kaliskiego.

Należy również podkreślić, że to nie koniec tych imponujących planów wydawniczych. Z przedmowy do recenzowanego tomu dowiadujemy się, że M. Zwierzykowski przygotowuje do druku monografię sejmiku województwa poznańskiego i kaliskiego w latach 1696—1732, wspomiana zaś nieco wcześniej edycja akt sejmikowych z XVIII w. ma zostać poprzedzona wydaniem kolejnej monografii, obejmującej dzieje sejmiku w tym stuleciu.

Jeżeli M. Zwierzykowski zdoła zrealizować postawione sobie niezwykle trudne i pracochłonne zadania, to będzie nie tylko kontynuatorem dzieła wydawniczego zapoczątkowanego przez W. Dworzaczka, ale również autorem predestynowanym do napisania kompletnych dziejów sejmiku województwa poznańskiego i kaliskiego⁴, a może nawet pełnej syntezy dziejów sejmików w dawnej Rzeczypospolitej⁵.

³ M. Zwierzykowski: *Przedmowa*, w: *Akta sejmikowe województw poznańskiego i kaliskiego. Lata 1696—1732*. Wyd. M. Zwierzykowski. Poznań 2008, s. X.

⁴ Do tej pory najlepszym opracowaniem jest wysoko oceniona w literaturze fachowej monografia S. Płazy: *Sejmiki i zjazdy szlacheckie województwa poznańskiego i kaliskiego. Ustrój i funkcjonowanie (1572—1632)*. Warszawa—Kraków 1984; zob. artykuł recenzyjny A. Lityński: *O modelu monografii sejmiku*. „Czasopismo Prawno-Historyczne” 1985, T. 37, z. 1, s. 145—161.

⁵ To jeden z wciąż niezrealizowanych postulatów badawczych zgłoszonych przez A. Lityńskiego w cytowanym już artykule *O modelu...*, s. 161.

Tomasz Adamczyk